

Z kroniki naukowej

TRZYDZIESCI LAT DZIAŁALNOŚCI KOMISJI HISTORYKÓW POLSKI I NRD

Komisja Historyków Polski i NRD, afiliowana przy Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk oraz przy Centralnym Instytucie Historycznym Akademii Nauk NRD, obchodziła w maju 1986 r. jubileusz trzydziestolecia. Dobrą to okazją, by przypomnieć jej dzieje i jej osiągnięcia. Są one niemałe: w ciągu trzydziestu lat swego istnienia Komisja wykazywała żywą i wszechstronną aktywność, przyczyniając się w istotnej mierze najpierw do nawiązania, potem zaś do zacieśnienia współpracy między historykami obu krajów.

Komisja powstała w 1956 r. z myślą o podjęciu systematycznej wymiany doświadczeń badawczych i dydaktycznych, jako forum dyskusji naukowej i jako inicjator i koordynator zarówno doraźnych, jak i długofalowych inicjatyw badawczych, edytorskich i popularyzatorskich. Pierwszym zadaniem Komisji było opracowanie zasad udostępniania zbiorów archiwalnych historykom obu krajów. Była też ona w początkach ważnym organem zespalałym badania nad dziejami Śląska i Pomorza. Z czasem coraz większą uwagę przykładała do dyskusowania powikłanych problemów metodologicznych w naukach o przeszłości. Komisja ma bezsprzeczne zasługi na polu badania i upowszechniania humanistycznych i rewolucyjnych tradycji w dziejach, zwłaszcza w dziejach stosunków polsko-niemieckich.

Od początku skupiała praca Komisji uwagę i zainteresowanie środowisk naukowych swoich krajów. Doceniano wielkie nie tylko naukowe znaczenie jej sukcesów. Współprzewodniczącymi Komisji byli wybitni uczeni. Stronę polską reprezentowali profesorowie: Bogusław Leśnodorski (1956), Kazimierz Piwarski (1957-1960), Kazimierz Popiołek (1961-1964), Franciszek Ryszka (1965-1971), Marian Wojciechowski (1972-1973) i Marian Biskup, który kieruje pracami sekcji polskiej od 1973 r. po dziś. Ze strony NRD funkcje współprzewodniczących pełnili kolejno profesorowie: Jürgen Kuczynski (1956-1959), Gerhard Schilfert (1960-1969), Heinrich Scheel (1970-1982) oraz od 1982 r. — Helmut Bleiber. Sekretarzami byli: Henryk Katz, Józef Gierowski, Tadeusz Jędruszczak i Jan Kosim ze strony polskiej oraz Heinrich Scheel, Reinhold Jeske i Heinz Lemke ze strony NRD.

Komisja odbyła ogółem 33 konferencje naukowe. Odbywały się one przemianem w ośrodkach Polski i NRD z udziałem członków stałych oraz zaproszonych ekspertów i poświęcone były nie tylko i nie tyle sprawom organizacyjnym¹, ile służyły wymianie poglądów na zwarte ważne kompleksy naukowe. Pierwsza, zało-

¹Warto przypomnieć, że pod auspicjami Komisji ukazało się w NRD szereg cennych publikacji. Wymienił je w specjalnej, wydanej z okazji jubileuszu broszurze Helmut Bleiber, przewodniczący sekcji NRD w Komisji (*30 Jahre Kommission der Historiker der DDR und der Volksrepublik Polen. Eine Chronik*. Berlin 1986, 51 ss.). Wiele danych zaczerpnął autor niniejszego sprawozdania właśnie z tej broszury.

zycielska konferencja odbyła się w dniach od 7 do 11 maja 1956 r. w Warszawie. Przyjęła ona ramowy program prac i ustaliła tematykę najbliższych konferencji.

Kolejne konferencje poświęcone były następującej tematyce: II. (14-17 listopada 1956 r. w Berlinie): Granica na Odrze i Nysie Łużyckiej w historiografii polskiej i niemieckiej oraz Stosunki polsko-niemieckie w nauczaniu historii; III. (2-4 grudnia 1957 r. w Lipsku): Stan historiografii w Polsce i NRD; IV. (9-11 maja 1958 r. w Krakowie): Krytyka zachodniemieckich badań wschodnich ze szczególnym uwzględnieniem reakcyjnych tendencji rewizji polskiej granicy zachodniej; V. (16-18 lutego 1959 w Erfurcie): Socjaldemokracja niemiecka a sprawa polska; VI. (15-17 lutego 1960 r. we Wrocławiu): Niemcy i Polska przed i w czasie drugiej wojny światowej; VII. (1-4 lutego 1961 r. w Dreźnie): Rozwój państwa demokracji ludowej w Polsce i NRD; VIII. (25-28 września 1961 r. w Gdańsku): Znaczenie traktatu wersalskiego dla stosunków polsko-niemieckich; IX. (21-23 maja 1962 r. w Rostocku): Krytyka historii stosunków polsko-niemieckich w historiografii zachodniemieckiej; X. (7-9 maja 1963 r. w Poznaniu): dyskusja nad wspólnym zamierzeniem opracowania dziejów Niemieckiego Związku Marchii Wschodnich; XI. (25-28 maja 1964 r. w Wernigerode): Traktat w Locarno z 1925 r.; XII. (24-28 maja 1965 r. w Wiśle): Problemy mniejszości niemieckiej i polskiej w obu wojnach światowych); XIII. (23-27 maja 1966 r. w Eisenach): Nacjonalizacja przemysłu w pierwszym etapie rewolucji ludowodemokratycznej; XIV. (17-19 maja 1967 r. w Augustowie): Geneza drugiej wojny światowej; XV. (22-24 października 1968 r. w Berlinie): Stanowisko ruchów i partii politycznych Niemiec wobec Polski w drugiej połowie XIX w.; XVI. (27-30 maja 1969 r. w Myszkowcach): Rewolucja listopadowa 1918 r. w Niemczech i jej znaczenie dla stosunków niemiecko-polskich; XVII. (2-5 czerwca 1970 r. w Görlitz): Stosunki między NRD a Polską jako wyraz socjalistycznego internacjonalizmu; XVIII. (25-28 maja 1971 r. w Szczecinie): Socjalistyczne przeobrażenia i rewolucja naukowo-techniczna w NRD i Polsce; XIX. (23-26 maja 1972 r. w Stralsundzie): Polsko-niemieckie związki kulturalne, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków między NRD i Polską; XX. (16-17 maja 1973 r. w Berlinie oraz 24-28 września 1973 r. w Opolu): Wspólne rewolucyjne tradycje walki niemieckiego i polskiego ruchu robotniczego w okresie od 1917/18 do 1945 roku oraz Problemy renesansu w Niemczech i w Polsce; XXI. (27 maja - 1 czerwca 1974 r. w Erfurcie): Procesy urbanizacji w Europie ze szczególnym uwzględnieniem Polski i Niemiec w XIX i XX stuleciu; XXII. (26-30 maja 1975 r. w Lublinie): Osiągnięcia nauk historycznych w NRD z okazji 25-lecia NRD oraz w Polsce z okazji 30-lecia PRL; oraz Badania nad historią regionalną ze szczególnym uwzględnieniem lokalnego ruchu robotniczego i jego znaczenia dla kształtowania się socjalistycznej świadomości historycznej; XXIII. (31 maja - 5 czerwca 1976 r. w Magdeburgu): Główne nurty historii kultury w pierwszej połowie XIX w. i metody ich badania; XXIV. (15-19 maja 1977 r. w Olsztynie): Oświecenie w Niemczech i w Polsce. Stosunki wzajemne — wpływy — kontakty; XXV. (22-27 maja 1978 r. w Berlinie): Historyczne przesłanki powstania KPD i KPP; XXVI. (24-28 czerwca 1979 r. w Zielonej Górze): 30 rocznica NRD i 35-lecie PRL; XXVII. (26-30 maja 1980 r. w Lipsku): Rewolucyjne tradycje w stosunkach polsko-niemieckich w latach trzydziestych XIX w.; XXVIII. (3-6 czerwca 1981 r. w Słupsku): Postępowe tradycje ruchów wyzwolenczych w Niemczech i Polsce przed 1848 r.; XXIX. (24-29 maja 1982 r. w Wittenberdze): Reformacja w Niemczech i w Polsce. Związki i stosunki wzajemne; XXX. (12-16 września 1983 r. w Toruniu): Polsko-niemieckie stosunki kulturalne w drugiej połowie XIX i początku XX stulecia. Literatura — histo-

riografia — polityka kulturalna; XXXI. (16-19 października 1984 r. we Frankfurcie nad Odrą); Nowy etap w rozwoju stosunków niemiecko-polskich. Z okazji 35 rocznicy powstania NRD i 40-lecia PRL; XXXII. (16-21 września 1985 r. we Wrocławiu); Społeczne i kulturalne przeobrażenia w radzieckiej strefie okupacyjnej i w Polsce Ludowej w latach 1944/45 - 1949.

Jubileuszowa, XXXIII konferencja odbyła się w dniach 19-24 maja 1986 r. w Poczdamie. Była ona poświęcona roli Brandenburgii i Prus w dziejach Niemiec i Polski, do czego asumpt dało podjęcie przez ośrodek poznański, ściślej — Zakład Historii Brandenburgii i Prus Instytutu Historii PAN, prac nad syntezą *Dzieje Prus*. Założenia tej syntezy przedstawił w czasie obrad redaktor tego ważnego przedsięwzięcia, profesor dr hab. Bogdan Wachowiak. Ponadto referaty ze strony polskiej przedstawił profesorowie: Gerard Labuda (*Historia Prus w niemieckiej i pozaniemieckiej historiografii*); Bogdan Wachowiak (*Historia państwa brandenbursko-pruskiego w historiografii polskiej*); Jerzy Strzelczyk (*Historia Brandenburgii do początków XVI w. Stan badań i potrzeby badawcze*); Zygmunt Szultka (*Stan badań nad brandenburgizacją Pomorza w drugiej połowie XVII i na początku XVIII w.*); Stanisław Salmonowicz (*Królestwo Prus w XVIII w.*) oraz Henryk Olszewski (*Prusy w Rzeszy Niemieckiej 1871-1947. Stan badań i potrzeby badawcze*). Ze strony NRD referaty wygłosili profesorowie: Ingrid Mittenzwei (*Pruski absolutyzm w historiografii NRD*); Helga Schultz (*Nowe badania nad historią społeczną Berlina*); Hartmut Harnisch (*Ze studiów nad problematyką pruskiej drogi do kapitalizmu w rolnictwie w świetle historiografii NRD*); Gustav Seeber (*Historia prusko-niemiecka w XIX w.*); Armin Mitter (*Sily opozycyjne w Niemczech i antypolska polityka Niemiec przed pierwszą wojną światową*); Kurt Gossweiler (*Junkierstwo a faszyzm*) i Konrad Irmschler (*Przyczynek do dyskusji nad niemiecką drogą — Sonderweg — w niemarksistowskiej historiografii*).

Bogata w treść i żywa dyskusja, jaka rozwinęła się nad poszczególnymi referatami i nad koncepcją „poznańskiej” syntezy *Historii Prus* przyniosła wszystkim uczestnikom obrad wielostronne korzyści. Potwierdziła też ewidentną doniosłość naukowych spotkań historyków obu zaprzyjaźnionych krajów. Tę doniosłość wielokrotnie podnosili nie tylko sami badacze, ale także organizatorzy konferencji, którzy nadali jej formę uroczystą, ale zarazem efektywną i przyjemną.

Henryk Olszewski

SESJA NAUKOWA „WOJNA DOMOWA W HISZPANII (1936-1939) W POLITYCE MIĘDZYNARODOWEJ”

Staraniem trzech placówek naukowych — Instytutu Historii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytutu Historii Ruchu Robotniczego Akademii Nauk Społecznych przy KC PZPR oraz Instytutu Zachodniego w Poznaniu zorganizowana została w dniach 27-28 maja 1986 r. sesja naukowa „Wojna domowa w Hiszpanii (1936-1939) w polityce międzynarodowej”.

Temat sesji ze względu na swoją specyfikę jest trudny do przedstawienia bez dokonania wnikliwej analizy tła społecznego i gospodarczego ówczesnej Hiszpanii. Dotyczy to zarówno elementów polityki wewnętrznej, w tym również wojskowej, jak również ewolucji poglądów hiszpańskiego i międzynarodowego ruchu robotniczego wobec narastającej groźby wybuchu wojny domowej.